

GUIA DOCENT DE L'ASSIGNATURA

Titulació acadèmica		Batxillerat / Grau en Teologia				
Assignatura		5D001I DRET CANÒNIC I				
Any	2023-2024	Curs	Cinquè	Valor lectiu	5 ECTS	
Període lectiu	1r semestre		Hores setmanals	3	Àrea	CC institucionals
Professor/a	Dr. Santiago Bueno Salinas			Llengua	Català	

Descripció/Justificació:

La docència del Dret canònic a la Facultat de Teologia, en dues assignatures programades en continuïtat, s'emmarca a partir dels coneixements teològics dels alumnes, especialment des de l'Eclesiologia. Tanmateix, el Dret és una ciència amb mètode propi, i aquesta primera assignatura posa les bases d'aquest estudi com una de les expressions de la vida eclesial, ja que ordena les relacions humanes a l'ideal de justícia evangèlica, tot preveient els conflictes i fixant criteris per a resoldre els que es plantegin. El contingut de la docència es resumeix en aquests blocs: evolució històrica del Dret canònic, principis fonamentals, la potestat sacra i el govern de l'Església, les fonts jurídiques, els subjectes de Dret, els drets i deures dels fidels. A més, i per raons de distribució amb Dret canònic II, també s'inclou l'estudi del Dret patrimonial i de les sancions.

Requisits i orientacions prèvies

Els generals per a cursar Cinquè Curs en el Pla d'Estudis.

Objectius

General

- Oferir una síntesi jurídic-teològica de l'ordenament jurídic de l'Església Catòlica.

Específics

- Estudi històric: aparició i evolució de l'ordenament jurídic a l'Església.
- Estudi doctrinal sobre el Dret constitucional canònic: esperit i potestat sacra.
- Estudi sistemàtic sobre els Llibres I, V i VI del Codi de Dret Canònic.

Competències

Competències transversals (genèriques)

- Capacitat d'organització i planificació del treball intel·lectual, amb esforç i perseverança per dur-lo a terme.
- Capacitat d'anàlisi i de síntesi en els diversos elements que componen el Dret canònic.
- Capacitat de reflexió, de raonament crític i de discerniment sobre allò essencial i accessori.
- Claredat en el pensament i precisió en l'expressió parlada i escrita a l'hora d'elaborar un discurs jurídic, per tal d'aprendre a construir el propi coneixement.
- Coneixement de les fonts d'informació legals, doctrinals, jurisprudencials, magisterials i teològiques sobre la matèria.

Competències específiques:

- Coneixements teòrics sobre el Dret canònic en la part assenyalada al temari.
- Capacitat intel·lectual per a discernir la justícia, la legalitat i la validesa de les actuacions en l'àmbit jurídic de l'Església.
- Habilitat pràctica per a resoldre problemes senzills dins el mateix àmbit.

Continguts

Lliçó 1. ESGLÉSIA I DRET. PRESUPÒSITS TEOLÒGICS I JURÍDICS

Lliçó 2. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL DRET CANÒNIC

Lliçó 3. NATURALES I PRINCIPIS DEL DRET CANÒNIC

Lliçó 4. AUTORITAT, POTESTAT I CARISMES INSTITUCIONALS

Lliçó 5. LA FUNCIÓ DE REGIR

Lliçó 6. LES NORMES CANÒNIQUES

Lliçó 7. ELS ACTES JURÍDICS

Lliçó 8. DRET ADMINISTRATIU

Lliçó 9. SUBJECTES DE DRET: PERSONES FÍSiques

Lliçó 10. DRETS I DEURES DELS FIDELS

Lliçó 11. ESTATUT JURÍDIC DELS CLERGUES

Lliçó 12. PERSONES JURÍDIQUES

Lliçó 13. DRET PATRIMONIAL

Lliçó 14. LES SANCIONS DINS L'ESGLÉSIA

Els continguts es detallen en el programa adjunt.

Metodologia d'ensenyament-aprenentatge

a) La docència es basarà principalment en la classe magistral (dimarts, 9-10 h; divendres, 9-11 h), en la qual el professor exposarà les línies generals dels conceptes i temes a tractar.

b) Els objectius de l'estudiant s'han d'assolir amb l'assistència activa a la classe i l'estudi personal. Aquest estudi ha de comptar necessàriament amb un manual de l'assignatura, el text legal (CIC) i els apunts personals, per aquest ordre.

c) La tutoria personalitzada, quan calgui, s'assenyalarà per als dijous de 13:00 a 14:00 h., a la seu del Departament de Dret Canònic (4rt pis).

d) La tutoria col·lectiva consisteix en l'anàlisi docent del professor de l'assistència activa dels alumnes.

Avaluació***Criteris d'avaluació:***

- Es comprovarà la consecució dels objectius i competències mitjançant les proves parcials i la prova final.
- Per tractar-se d'una avaluació continuada, és imprescindible l'assistència a classe, que serà controlada diàriament. S'aplicaran les normes vigents sobre escolaritat i admissió a avaluació final, llevat de dispensa formal atorgada pel Vice-Deganat.

- Hom tindrà en compte l'interès de l'alumne pel diàleg i la participació en les activitats proposades.
- Es donarà un valor positiu a la capacitat d'elaborar un judici propi a la llum de la informació adquirida.
- Es valorarà l'assistència a seminaris, conferències o activitats complementàries relacionades amb la matèria.

Tècniques d'avaluació:

a) Es realitzaran quatre proves parcials, que consistiran cada una en dos qüestionaris tipus test i dues breus preguntes a desenvolupar. Les proves parcials tindran una durada màxima de 10 min., i es programen puntualment de 9'10 a 9'20 h per als següents divendres: 23/10/2020, 20/11/2020, 18/12/2020, i 15/1/2021.

b) La prova final comprensiva inclou tot el temari de l'assignatura, i consistirà en tres preguntes de desenvolupament escrit.

c) L'avaluació final de l'assignatura es basa en els següents paràmetres:

Proves parcials: 40%

Prova final comprensiva: 50%

Assistència activa: 10%

Bibliografia bàsica

- *Codi de Dret Canònic* (Barcelona, Ateneu Sant Pacià, 2019) [també accessible a www.tribunaleclesiasticbarcelona.org]
- S. BUENO SALINAS, *Tratado general de Derecho canónico* (Barcelona, Atelier, 2018)
- J. T. MARTÍN DE AGAR, *Introducción al Derecho canónico* (Madrid, Tecnos, 2002)
- D. CENALMOR – J. MIRAS, *El Derecho de la Iglesia. Curso básico de Derecho canónico* (Pamplona, Eunsa, 2004)
- J. ORLANDIS, *Historia de las instituciones de la Iglesia Católica. Cuestiones fundamentales* (Pamplona, Eunsa, 2003)
- F. R. AZNAR GIL (ed.), *El Derecho en la misión de la Iglesia* (Madrid, BAC, 2006)
- A. MARZOA – J. MIRAS – R. RODRÍGUEZ-OCAÑA (coords.), *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, 3a. ed. (Pamplona, Eunsa, 2002) 8 vols.
- J. OTADUY – A. VIANA – J. SEDANO (coord.), *Diccionario general de Derecho canónico* (Pamplona, Aranzadi, 2012) 7 vols.

PROGRAMA

Lliçó 1. ESGLÉSIA I DRET. PRESUPÒSITS TEOLÒGICS I JURÍDICS

Religió, societat i Dret. L'Església de Jesucrist, visible i espiritual, comunitat dels creients i societat instituïda. Voluntat divina i societat humana. L'Església des de la sociologia jurídica i des de la fe teològica. El bé comú en l'Església com ordre social just i com a servei a la persona. El fi de l'Església: *salus animarum, suprema lex*.

El Dret canònic com a experiència jurídica dels fidels i com a ordenament normatiu. Fonamentacions: escola iusnaturalista, escola del Dret públic eclesiàstic, escola exegètica, escola dogmàtica, escola sacramental, escola històrica.

Dret canònic i Dret eclesiàstic de l'Estat. El Dret canònic i les altres ciències teològiques: Sagrada Escriptura, Teologia Sistemàtica, Moral i Litúrgia.

Lliçó 2. EVOLUCIÓ HISTÒRICA DEL DRET CANÒNIC

Procés de formació i evolució del Dret canònic.

1. Dret antic (ss. I-XI): a) Dret canònic primitiu (ss. I-III); b) Període romano-bizantino-germànic (ss. IV-VII); c) Època carolíngia (ss. IX-X). Característiques i textos de cada període. Fonts conciliars, pontificies (cartes decretals) i locals. Col·leccions canòniques altomedievals. Reforma gregoriana (ss. XI-XII): objectius i mitjans. Context social i relacions Església-Estat en l'Edat Antiga i l'Alta Edat Mitjana.

2. Dret clàssic (ss. XII-XV). Precedents. Decret de Gracià i *corpus decretalium*. Decretistes i decretalistes. El *Corpus iuris canonici*. La formació i influència de l'*ius commune*. Context social i relacions Església-Estat en la Baixa Edat Mitjana.

3. Dret tridentí (ss. XVI-XIX). Reforma protestant i crisi del Dret canònic. Reforma catòlica i centralització. Absolutisme: gràcia i justícia. Context social i relacions Església-Estat en l'Edat Moderna.

4. Codificació canònica: situació al 1870. El Concili Vaticà I. El *Codex iuris canonici* de 1917: antecedents, elaboració, promulgació, recepció; valoració crítica. El Concili Vaticà II i la nova codificació. El Codi de Dret Canònic de 1983: sistemàtica, contingut; criteris de codificació; valoració crítica. Situació present.

Lliçó 3. NATURESA I PRINCIPIS DEL DRET CANÒNIC

El problema de la naturalesa del Dret canònic.

Les fonts del Dret canònic: el Dret diví-positiu i el Dret natural; el Dret eclesiàstic o ordenament positiu de l'Església. El Dret civil: recepció i canonització.

Eficàcia del Dret canònic: juridicitat i coerció, juridicitat i intersubjectivitat, fur extern i fur intern.

Principis informadors del Dret canònic i principis derivats del carisma espiritual de l'Església: justícia, equitat canònica, *salus animarum*; altres principis.

Lliçó 4. AUTORITAT, POTESTAT I CARISMES INSTITUCIONALS

Carisma institucional. Autoritat i potestat a l'Església: origen diví de la missió de l'Església i transmissió posterior. Concepte de potestat eclesiàstica i evolució històrica. El ministeri i la *sacra potestas* en els primers segles: doctrina del caràcter sacramental, successió apostòlica i fidelitat a la missió. Els problemes sobrevinguts durant l'Alta Edat Mitjana. La *sacra potestas* al Decret de Gracià; la bipartició escolàstica entre *potestas ordinis* i *potestas iurisdictionis*. La *potestas Ecclesiae* en el període tridentí: centralisme administratiu. Contraposició entre els elements sacramental i jurídic: la bipartició com a element remot de la Reforma protestant. Les investigacions històriques del s. XIX. El Codi de Dret Canònic de 1917.

Doctrina del Concili Vaticà II: la potestat sacra originària; els *tria munera Ecclesiae*: ensenyar, santificar, regir (c. 375). Origen sacramental de les funcions episcopals i presbiterals (*Lumen gentium* 21-22; *Presbyterorum ordinis* 2). Potestat sacra i exercici de les potestats funcionals: necessitat de la *communio hierarchica* i de la *missio canonica*. El Codi de Dret Canònic de 1983.

Lliçó 5. LA FUNCIÓ DE REGIR

La funció de regir en l'Església (cc. 129 ss.). Origen sacramental. Titulars; cooperació dels laics. Finalitat.

Subdivisions de la potestat de regir: activitat legislativa, judicial i executiva (administrativa): concepte, distinció, interdependència, finalitat; titulars.

Exercici de la potestat de regir: determinació canònica; potestat ordinària (pròpia i vicària) i potestat delegada. Suplència de potestat de règim administrativa.

Conclusió i qüestions controvertides: poder i legalitat, pluralisme i comunió, participació i democràcia, autoritat universal i autoritat local. Relacions jurídiques i relacions de caritat.

Lliçó 6. LES NORMES CANÒNIQUES

La llei canònica. Elements essencials. Promulgació i irretroactivitat de la llei. Subjecte passiu de la llei. Lleis territorials i lleis personals; lleis universals i lleis particulars. Lleis irritants i lleis inhabilitants. *Dubium iuris* i *dubium facti*. Ignorància i error. Cessació de les lleis. Interpretació i integració de les lleis.

El costum canònic. Característiques. L'*animus iuris inducendi*. Aprovació del legislador. Classes de costum.

Lliçó 7. ELS ACTES JURÍDICS

Actes jurídics: noció; requisits. Actes nuls i actes il·lícits; actes rescindibles. Circumstàncies modificatives: violència, por, error, ignorància. Actes col·legials: votacions i eleccions. Responsabilitat i rescabament per actes il·lícits. El còmput del temps. La prescripció i la *bona fides*.

Lliçó 8. DRET ADMINISTRATIU

L'activitat administrativa canònica. Orígens i evolució del Dret administratiu canònic. Actes administratius generals: decrets executoris, instruccions. Actes administratius singulars: decrets, preceptes, rescriptes. Procediment i recursos administratius. Actuacions administratives per a situacions atípiques: privilegi i dispensa; tolerància i *dissimulatio*; *remonstratio* i *restitutio in terminis*.

Lliçó 9. SUBJECTES DE DRET: PERSONES FÍSQUES

Incorporació de l'ésser humà pel baptisme a l'Església, i constitució de persona en ella (cc. 96 & 204). La plena comunió eclesial i la situació jurídica dels cristians separats i dels no batejats en l'Església. Persones físiques i persones jurídiques. Noció i exercici dels drets subjectius. Circumstàncies modificatives: edat, domicili, parentesc, ritus.

Lliçó 10. DRETS I DEURES DELS FIDELS

Estatut jurídic-canònic dels fidels (c. 207): clergues i laics; consagrats i seculars. Drets i deures de tots els fidels (cc. 208-223). Drets i deures dels fidels laics (cc. 224-231).

Lliçó 11. ESTATUT JURÍDIC DELS CLERGUES

Drets i deures dels clergues (cc. 273-293). Formació dels clergues. Incardinació dels clergues. Pèrdua de l'estat clerical. Prelatures personals: doctrina del Concili Vaticà II i regulació canònica actual.

Lliçó 12. OFICI ECLESIASTIC

Noció d'ofici eclesiàstic. Provisió dels oficis: lliure col·lació, presentació, elecció, postulació. Pèrdua de l'ofici: renúncia, trasllat, remoció, privació.

Lliçó 13. PERSONES JURÍDIQUES

Personalitat jurídica dins l'Església: concepte i funció. Personalitat *moral*. Classes de persones jurídiques: *universitates rerum* i *universitates personarum*; públiques i privades. Obtenció i pèrdua de la personalitat. Actes de les persones jurídiques. Associacions de fidels: noció, classes, aprovació, estatuts. Fundacions canòniques: noció, classes, aprovació, estatuts i patronat.

Lliçó 14. DRET PATRIMONIAL

L'economia de l'Església i el Dret canònic. Els béns temporals de l'Església: classes de béns. Concepte de bé eclesiàstic. Els béns de les persones jurídiques. Formes d'adquisició dels béns. Voluntats pies. Dret tributari canònic i economia diocesana. Administració ordinària i extraordinària. Règim contractual: criteris generals; remissió al Dret civil; limitacions canòniques. Alienacions patrimonials: condicions; llicències de l'autoritat.

Lliçó 15. LES SANCIONS DINS L'ESGLÉSIA

La funció de les sancions en el Dret canònic. Principis del Dret penal de l'Església. Modificació del Llibre VI. Delicte: concepte. Lleis penals: aplicació. Subjectes passius de les sancions: nocions, circumstàncies modificatives, relacions delictuals. Les penes: aplicació, cessació, classes. Censures: excomunió, entredit, suspensió. Tipificació dels delictes més greus. Altres delictes. Dret penal i sacrament de la penitència.